INFORMATOR 5

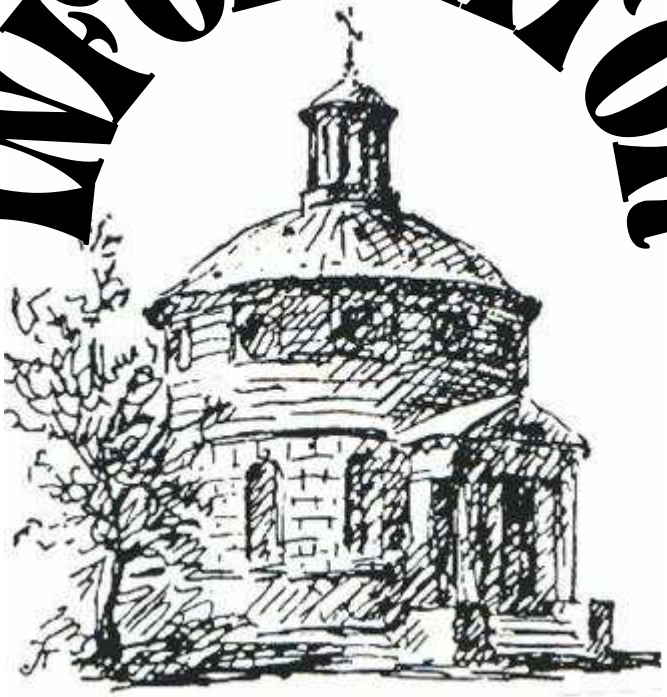

PARAFII EWANGELICKO-AUGSBURSKIEJ ŚWIĘTEJ TRÓJCY W WARSZAWIE

BOŻE NARODZENIE 2010

Nr 5(55)2010
www.trojca.waw.pl

„Oto Pan głosił aż po krańce ziemi: powiedzcie córce syjońskiej: oto nadchodzi twoje zbawienie.” Iz 62,11

Drogie Siostry i Bracia
Szanowni Państwo

W chaos i krzyk tego świata przenika ciche światło nadziei. W kojącym rytmie liturgii Kościoła dociera do nas wieść, którą dobrze znamy: Chrystus się rodzi! Świat i jego losy są w rękach Boga! Przychodzi Ten, który jest ratunkiem dla Ciebie i dla mnie, dla nas.

W tej dobrze znanej wieści wciąż na nowo odnajdujemy niezgłębioną tajemnicę wiary, powiew świeżości Ducha Bożego,

który przygotowuje i otwiera nasze serca na bożonarodzeniową Ewangelię. To dlatego wraz z dziećmi i niczym dzieci możemy radośnie zawołać: Bóg się rodzi! Moc truchleje! Pan niebiosów obnażony!

Wraz ze świadkami wiary wszystkich czasów możemy radować się Ewangelią o Bożym odkupieniu: Bóg zstępuje ku nam! W Jezusie Chrystusie przełamuje niemoc i brak nadziei – odtąd wszyscy jesteśmy świadkami żywej nadziei. Wraz z Matkami i Ojcami naszej wiary wyznajemy: Bóg staje się tak mały, że mieści się w betlejemskim żłóbku, Bóg staje się tak mały, że mieści się w rękach Marii Panny, Bóg staje się tak mały, że mieści się w naszych sercach. Bóg staje się tak wielki, że potrafi te serca przemienić i wypełnić wiarą, nadzieją i miłością.

Życzę Wam, Waszym Rodzinom
autentycznej radości z Ewangelii
o Narodzeniu Pana Jezusa Chrystusa
oraz dobrego Nowego Roku 2010.

ks. Piotr Gaś
Proboszcz Parafii

Warszawa, Adwent/Boże Narodzenie AD 2010

WRAŻENIA Z PODRÓŻY DO IZRAELA
BETLEJEM

Do każdego wyjazdu turystycznego staram się dobrze przygotować teoretycznie. Przeglądam przewodniki, przypominam sobie historię. Do tego wyjazdu też się przygotowywałam, choć wydawać się może, ze każdy chrześcijanin zna dobrze historię miejsc związanym z życiem Jezusa, i że z zamkniętymi oczami potrafi wskazać te miejsca na mapie. Mamy też jakieś swoje wyobrażenie tych miejsc. Jak one wyglądają obecnie? Wiedziałam, ze podczas planowanej wycieczki zobaczę dużo, ale wiele miejsc ciekawych będzie pominiętych. Miejsca, które jednak bardzo chciałam zobaczyć były w planie wycieczki. Takim miejscem było Betlejem.

Betlejem za czasów Jezusa było małym miasteczkiem, od IV w. zamieszkałym głównie przez chrześcijan. Szybki rozwój miasta zaczął następować w XX i pewnie z czasem stałby się częścią Jerozolimy, ale od 1996 r. jest w granicach Autonomii Palestyńskiej.

Do bazyliki Narodzenia Pańskiego prowadzi rozległy dziedziniec. Po trzech bramach , które kiedyś prowadziły do kościoła widoczne są ślady tylko jednej, która w przeszłości została częściowo zamurowana, aby uniemożliwić osmańskim Turkom

wjazd do świątynni na koniach i wozami. Pozostawione wąskie i niskie wejście zwane jest dzisiaj „bramą pokory". Po wejściu do kościoła – zawód i rozczarowanie: obszerny kościół, ale ciemny, mroczny, odrapane ściany. Dopiero gdy wzrok przyzwyczai się do ciemności możemy odkryć ślady minionych wieków. Tłum turystów właściwie nie zwraca uwagi na wystrój i detale w kościele tylko udaję się do długiej kolejki oczekującej na wejście do Groty Narodzenia – bo to miejsce jest celem ich pielgrzymowania.

Przypomnę więc historię tej budowli. Wzmianki o Grocie Narodzenia są już odnotowane w 160 r. Pierwszą bazylikę Narodzenia Pańskiego ufundował Konstantyn Wielki; poświęcono ją w 326 r. Świątynia miała mozaikową posadzkę (odkryto ją w czasie prac archeologicznych w l. 1932-35), było 5 naw, 4 rzędy kolumn, a środkowa nawa prowadziła do Groty Narodzenia. Kościół ten spalono w 529 r. przez powstańców z Samarii. Po zakończonej wojnie panujący wówczas Justynian odbudował i rozbudował świątynię. Bazylikę powiększono i ozdobiono mozaikami, które jednak nie przetrwały do dzisiejszych czasów. W 638 roku Betlejem zajęły wojska muzułmańskie i w świątyni wydzielono część na meczet. Gdy w 1099 r. Betlejem zdobyli krzyżowcy Bazylika Narodzenia Pańskiego przezywała swój rozkwit.

Przybywali liczni pielgrzymi z Europy co pozwoliło na renowacje i zdobienie wnętrza kościoła. Prace ukończono w 1169 r. Ściany ozdobiono mozaikami, z których ocalały tylko fragmenty, a na kolumnach pojawiły się malowidła z wizerunkami świętych i Marii z Dzieciątkiem. Dzisiaj trudno

dostrzegalne, ale zachowane. Bazyliką opiekowali się w tamtych czasach kanonicy Św. Augustyna z pobliskiego klasztoru. Gdy te tereny opanował Saladyn (sułtan Egiptu) w 1187 r. przez sto następnych lat kościół nie miał stałego opiekuna, ale wszyscy chrześcijanie z niego korzystali. Dopiero w 1309 r. pieczę nad bazyliką powierzono franciszkanom. Kiedy W XVI w. Betlejem znalazło się w granicach imperium tureckiego franciszkanie i prawosławni Grecy rywalizowali o posiadanie miejsc świętych. W 1757 r. przekazano opiekę nad bazyliką prawosławnym Grekom z zastrzeżeniem, że nic w bazylice nie można zmieniać. Więc gdy mimo tego zakazu w poł. XIX w. prawosławni usunęli z Groty Narodzenia gwiazdę z łacińskim napisem w doszło do poważnego konfliktu, w który zaangażowały się różne państwa, do tego stopnia, że w traktacie pokojowym zakończonej wojny krymskiej zapisano, że napis na gwieździe ma pozostać niezmieniony.

Dzisiaj opiekę nad Bazyliką sprawują Kościoły: rzymskokatolicki, ormiański i greckoprawosławny.

Do Groty schodzi się po kilku schodkach, które oświetla żarówka zawieszona na kablu nad XII- wiecznym portalem wejściowym. W Grocie dwa miejsca kultu: miejsce narodzin - oznaczone wspomnianą gwiazdą z łacińskom napisem: *Hic de Virgine Maria Iesus Christus natus est"* i miejsce żłóbka Jezusa.

XII-wieczny portal nad wejście do Groty Narodzenia Pańskiego

Czy byłam rozczarowana, zawiedziona? – generalnie nie. Przecież właśnie spodziewałam się jakiejś groty a nie drewnianej szopy. Czy na pewno było to właśnie to miejsce? To chyba nie ma większego znaczenie. Ważne, żeby takie miejsca łączyły ludzi a nie dzieliły, żeby nie były przedmiotem sporów czy walk.

Aldona Karska

ŚWIĘTO REFORMACJI W KOŚCIELE ŚWIĘTEJ TRÓJCY

W Święto Reformacji (31 października) odbyło się uroczyste nabożeństwo reformacyjne. Tematem przewodnim kazania były słowa „Pamiętaj – Jesteśmy".

Po nabożeństwie w podziemiach kościoła (*Lutheraneum*) Rada Parafialna zaprosiła na poczęstunek. Ci, którzy przyszli do podziemi mogli obejrzeć również wystawę o Olędrach zorganizowaną przez Państwowe Muzeum Etnograficzne. Ekspozycja pozostanie przez jakiś czas w naszym kościele.

Obszerną relację fotograficzną można obejrzeć na stronie internetowej naszej parafii, a także wysłuchać kazania wygłoszonego przez ks. Piotra Gasia.

WIZYTA DIAKONII AMSTERDAMSKIEJ W WARSZAWIE

W dniach od 26 do 29 listopada br. na zaproszenie Rady Parafialnej Parafii Ewangelicko-Augsburskiej Świętej Trójcy w Warszawie przybyła do Polski 6-osobowa delegacja Diakonii Parafii Ewangelicko-Luterańskiej w Amsterdamie. Kontakty między Warszawą a Amsterdamem sięgają lat 80-tych minionego wieku. W 1. Niedzielę Adwentu Zbór Parafii Świętej Trójcy przeżywał wraz z holenderskimi współwyznawcami wspólnotę Słowa Bożego i Sakramentu Ołtarza. Słowo Boże zwiastowała ks. Marieke Brouwer ze Starego Kościoła Luterańskiego (*Oude Kerk*) w Amsterdamie.

W piątek holenderscy goście spotkali się z przedstawicielami warszawskiej grupy diakonijnej, odpowiedzialnej za kontakty z Amsterdamem, a także przedstawicielami parafialnej Komisji Diakonijnej. Delegacja spotkała się również z p. Wandą Falk, dyrektor generalną Diakonii Polskiej. Wieczorem odbyło się spotkanie holenderskich gości z członkami Rady Parafialnej. Zaproszeni zostali również przedstawiciele Parafii Wniebowstąpienia Pańskiego. – *Cieszymy się z 28 lat wspólnych kontaktów, ale mamy świadomość, że sięgają one znacznie dłuższej historii, a mianowicie początków holenderskiego osadnictwa w XVIII wieku, które dokumentuje wystawa Muzeum Etnograficznego, znajdująca się obecnie w Lutheraneum* – powiedział Andrzej Weigle, kurator Parafii Świętej Trójcy. O pracy diakonijnej mówił również pan Hanne Wilzing, sekretarz Diakonii Amsterdamskiej oraz ks. Marcin Kotas, proboszcz administrator Parafii Wniebowstąpienia Pańskiego.

ks. Marieke Brouwer

Następnego dnia Holendrzy uczestniczyli w modlitwie przy grobie ks. Adama Pilcha, którą poprowadził ks. Marcin Kotas. Zwiedzili Warszawę oraz Muzeum Fryderyka Chopina. Popołudniu wzięli udział w ogólnopolskiej inauguracji Wigilijnego Dzieła Pomocy Dzieciom w kościele Świętej Trójcy, podczas której pozdrowienia w imieniu Diakonii Kościoła Ewangelicko-Luterańskiego Holandii przekazał pan Hanne Wilzing.

Niedzielne nabożeństwo z bogatą oprawą muzyczną, którą zapewnił chór Varsoviae Regii Cantores pod dyr. Joanny Malugi, miało charakter polsko-holenderski. Odnosząc się do tekstów liturgicznych 1. Niedzieli Adwentu oraz znaczeniu nowego okresu liturgicznego w życiu Kościoła ks. Brouwer podkreślała w swoim kazaniu przełomowe znaczenie przyjścia Chrystusa: - *Chrystus poskładał rozproszoną ludzkość w całość. Przywrócił ludziom pierwotny sens ich egzystencji, poprowadził do samego Boga. Sekretem Jezusa była bezwarunkowa miłość do życia, zwłaszcza do ludzi, miłość, którą czerpał ze źródła Miłości, od samego Boga. Chrystus dotykał się tych, od których wszyscy się odwracali; upadłych podnosił oraz przywracał życie tym, którzy zostali uznani za martwych. W oczach każdego człowieka widział odzwierciedlenie Boga. Zwiastował Królestwo, którego był Królem* – mówiła ks. Brouwer. Członkowie Rady Parafialnej oraz współwyznawcy z Holandii czynnie zaangażowali się w liturgię nabożeństwa, a Słowa Ustanowienia zostały wypowiedziane wspólnie przez ks. Brouwer i ks. Piotra Gasia.

W Lutheraneum odbyło się spotkanie zborowe z Holendrami, podczas którego Hanne Wilzing zaprezentował najważniejsze informacje, dotyczące historii i działalności Parafii i Diakonii Amsterdamskiej. Gert Jan de Mooij, skarbnik Diakonii, przekazał na ręce p. Andrzeja Weigle pamiątkowy prezent – rycinę, przedstawiającą Nowy Kościół Luterański w Amsterdamie, którego bryła do złudzenia przypomina kościół Świętej Trójcy w Warszawie. Następnie Holendrzy wraz z ks. ks. Piotrem Gasiem i Waldemarem Wunszem zwiedzili Tabitę, gdzie dzięki pomocy Diakonii Amsterdamskiej zainstalowano nową windę dla pensjonariuszy.

Przed odlotem do Amsterdamu, Holendrzy spotkali się również z p. Anną Wrzesińską z Biura Biskupa Kościoła, odpowiedzialną za koordynację kontaktów polsko-holenderskich w Kościele Ewangelicko-Augsburskim w Polsce.

Grupą holenderską opiekowali się wolontariusze z polskiej grupy Diakonii Amsterdamskiej oraz duchowni i pracownicy Parafii Świętej Trójcy. Obszerna relacja fotograficzna na stronie www.trojca.waw.pl

DB

O historii łabędzia i o holenderskich luteranach

Początki Parafii Ewangelicko-Luterańskiej w Amsterdamie sięgają XVI wieku. Parafia została erygowana w 1588 roku. Należeli do niej uciekinierzy z Antwerpii i Niemiec, a w późniejszym czasie również emigranci ze Szwecji i Gujany Holenderskiej (Surinam). Logo Parafii i Diakonii Amsterdamskiej jest łabędź, który obok Róży Lutra jest jednym z najbardziej rozpoznawanych symboli holenderskich luteranów. Nawiązuje on do historii sprzed Reformacji, a konkretnie do czeskiego reformatora ks. Jana Husa, który decyzją Soboru w Konstancji (1415) został spalony na stosie mimo cesarskiego glejtu bezpieczeństwa. Gdy Husa prowadzono na stos miał powiedzieć: teraz chcecie spalić gęś (Hus znaczy 'gęś"), ale za sto lat pojawi się łabędź, którego nie dostaniecie. Holenderscy luteranie odnosili tę 'przepowiednię' do wittenberskiego Reformatora, ks. dr. Marcina Lutra. Do dziś na wielu witrażach i obrazach w Holandii, ks. Luter przedstawiany jest wraz z łabędziem, który zdobi nieraz wieże luterańskich kościołów.

Diaconie
Evangelisch-Lutherse
Gemeente Amsterdam

WIZYTA W WĘGROWIE

Zwyczajowe odwiedziny parafii-matki miały miejsce dn. 11 grudnia b.r. Wizyta była bardzo udana, czemu sprzyjała pogoda – łagodny mrozek i piękny, lecz nie za obfity śnieg. Kilkunastoosobowa grupa z kościoła św. Trójcy z ks. Piotrem Gasiem wybrała się do „Sarepty", by odwiedzić pensjonariuszy i spotkać się ze współwyznawcami z Węgrowa. Były obecne członkinie parafialnej Diakonii z upominkami świątecznymi i darem pieniężnym, tradycyjnie przekazywanym przed Świętami. Parafianie, pan kurator i ks. Bogdan Wawrzeczko przyjęli nas bardzo serdecznie. Przy kawie, herbacie i upieczonych przez panie ciastach i śląskich „kołoczach" śpiewaliśmy pieśni adwentowe i opowiadaliśmy o problemach swoich parafii i planach na rok 2011. Pensjonariuszy odwiedził „Mikołaj" (p. Krysia Rymkiewicz), rozdając słodkie upominki. Było też zwiedzanie miasta – spacer nad Liwiec, gdzie podziwialiśmy piękne zimowe widoki, oraz obejrzenie wystawy fotograficznej w kościele, poświęconej dwu węgrowskim rodzinom ewangelickim – Marskim i Klemmom (tradycyjnie zajmujących się młynarstwem). W „Domu Gdańskim" w Rynku obejrzeliśmy bardzo ciekawą wystawę szopek (plon corocznego konkursu) oraz rzadkość kolekcjonerską – pocztówki z czasów I Wojny Światowej, udostępnione przez p. Marketa z Pruszkowa. Ciepło żegnani przez gościnnych gospodarzy, wprowadzeni w atmosferę Adwentu i bliskich Świąt, opuściliśmy Węgrów, obiecując sobie częstsze spotkania w przyszłym roku. Jak zawsze wizyta pozostawiła dobre wrażenia i poczucie więzi z naszymi współbraćmi.

Ewa Włodkowska

SPOTKANIA KOŁA PAŃ (CZ. 2)

Pierwsze po przerwie wakacyjnej spotkanie Koła Pań miało miejsce **16 września.** Panie dzieliły się wrażeniami ze swoich wyjazdów i planowały tematy spotkań w okresie jesienno-zimowym.

Wspólne Koło Pań odbyło się w czwartek **23 września** w Parafii Ewangelicko-Reformowanej. Gospodynie zadbały nie tylko o smaczny poczęstunek, ale i o ciekawe prelekcje. Pani **Biruta Pachnik**, przewodnicząca Diakonii Kościoła, członkini zarządu stowarzyszenia „La Strada" opowiadała o celach i działalności tej organizacji w 15-lecie jej powołania. Początkowo miała ona przeciwdziałać handlowi kobietami i nieść pomoc osobom pokrzywdzonym przez ten proceder, obecnie rozszerzyła swą działalność o walkę z handlem ludźmi i niewolnictwem, i nabrała charakteru

międzynarodowego, współpracując z podobnymi organizacjami w innych krajach.

W drugiej części spotkania panowie mł. asp. **Marcin Żurawski** i st. asp. **Andrzej Sitko**, policjanci z komendy Śródmieście przy ul. Wilczej, ostrzegali Panie przed próbami wyłudzania pieniędzy przez wyspecjalizowanych oszustów (metody „na wnuczka", „na administrację" itp). Ta prelekcja spotkała się z bardzo silnym odzewem, gdyż prawie każda ze starszych osób zetknęła się – bezpośrednio lub pośrednio – z takim przypadkiem. Policjanci – posługując się przykładami ze swej praktyki – uczyli Panie, jak zachowywać się przy próbie takiego wyłudzenia, tak aby nie tylko nie stracić pieniędzy, ale i przyczynić się do ujęcia oszustów.

Październikowe Koło Pań miało miejsce 2.10.2010 i poświęcone było pięknemu jubileuszowi – **98 urodzinom** pani **Ireny Łukomskiej**. Były pyszne torty, pieśni i życzenia. Pani Irena odczytała swoje wspomnienia z czasów okupacji – o swym udziale w tajnym nauczaniu i w ruchu oporu (zamieszczono je w nr 4/2010 „Informatora").

18 listopada p. Krzysztof **Królikowski** wygłosił ilustrowane przezroczami i filmami wspomnienie „Z sercem na dłoni" o prof. **Zbigniewie Relidze,** wybitnym kardiochirurgu, polityku, humaniście i po prostu pięknym, ciepłym człowieku, nie pozbawionym wad i słabostek, co czyniło jego postać tym bardziej ludzką.

Wspólne Koło Pań odbyło się dn. **2 grudnia** tradycyjnie u Metodystów. Były – również tradycyjnie – pyszny słodki poczęstunek, przygotowany przez gospodynie spotkania, ciekawa prelekcja i wspólne śpiewanie pieśni adwentowych.

Ostatnie w 2010 r. – adwentowe - spotkanie Koła Pań miało miejsce **16 grudnia.** Panie, bawiąc się w „Mikołaja", rozdawały sobie drobne prezenty, wspólnie śpiewały adwentowe pieśni i kolędy, przy akompaniamencie p. Jeli Bakalarz i oddawały się nastrojowi zbliżających się Świąt. Podpisywano również wspólne życzenia świąteczne do zaprzyjaźnionych zborów w Czechach i Kaliningradzie oraz karty do Niemiec. Rozważanie adwentowe wygłosił proboszcz parafii ks. Piotr Gaś, a pani diakon Małgorzata Gaś i ks. doktor Włodzimierz Nast rozpoczęli i zakończyli spotkanie stosownymi modlitwami.

M.i E.Ch.

DWIE WYSTAWY

W mijającym 2010 roku miały miejsce w Warszawie dwie wystawy, które dla nas ewangelików mogły być bardzo interesujące. Pierwsza z nich to trwająca od lutego do 28 marca w Domu Spotkań z Historią (ul. Karowa) wystawa **„Polacy z wyboru. Rodziny pochodzenia niemieckiego w Warszawie w XIX i XX wieku",** prezentująca fotografie i dokumenty z warszawskich muzeów, archiwów i zbiorów rodzinnych, często pokazywane po raz pierwszy. Dodatkowo towarzyszyły jej pokazy filmów dokumentalnych, spotkania z potomkami warszawskich rodów mieszczańskich i prelekcje (tu jak zawsze działali nieocenieni panowie Tadeusz Świątek i Witold Straus). Wystawa cieszyła się dużym zainteresowaniem, tak że przedłużono ją do kwietnia br.

A jednak... ja osobiście odczuwałam tu jakiś zgrzyt. Wydany przy okazji folder edukacyjny „Niemiecką ścieżką" mógł tylko utrwalać w młodzieży zdawałoby się zapomniany, ale okazuje się wciąż żywy stereotyp „Polak=katolik, ewangelik=Niemiec". Nie chodzi o wypieranie się niemieckich przodków – większość naszych rodzin może być z nich dumna, z ich uczciwości, pracowitości, wkładu w życie społeczne i gospodarcze Warszawy. Ale takie ustawienie wystawy sugerowało pewną obcość tych rodzin, ich „wtręt" w warszawskość. Tymczasem już od XVIII wieku stanowiły one integralną część warszawskiego mieszczaństwa i choć dość długo zachowywały język niemiecki (wiele zresztą polonizowało się bardzo szybko) i nie zmieniały nazwisk, to czuły się pełnoprawnymi członkami tej społeczności, obywatelami i patriotami, czego dawały liczne dowody. Dom Spotkań z Historią natomiast zdawał się odgrzewać dawne schematy, a może nawet uprzedzenia. To subiektywne odczucie, może niesprawiedliwe, ale ciekawa jestem, jak inni widzowie odbierali tę wystawę?

Od 25 czerwca do 31 sierpnia na Placu Małachowskiego przed Państwowym Muzeum Etnograficznym można było oglądać wystawę fotograficzną **„Bobry Pana Boga. Zapomniany świat Olędrów" (**autor Paweł Matwiejczuk), poświęconą ewangelickim osadnikom, którzy od XVII wieku, poczynając od gdańskich Żuław wędrowali w górę Wisły, zagospodarowując nieatrakcyjne gospodarczo tereny zalewowe. Byli mistrzami melioracji, budowy rowów odwadniających i zbiorników retencyjnych, sypania grobli i wałów przeciwpowodziowych. Pamiątką ich działalności są liczne nazwy miejscowości jak „Holendry" czy „Olędry" (wg. językoznawców słowo „Holender" oznaczało wolnego osadnika, dzierżawiącego teren zalewowy na granicy lasu łęgoweg), a także dodatki „Niemiecki" (Śladów Niemiecki, Kazuń Niemiecki – dziś Kazuń Nowy). Na Mazowszu osiedlali się na lewym

brzegu Wisły, od ujścia Bzury do Czosnowa.. Pierwsza fala osadnicza to menonici z Holandii, Flandrii, Fryzji**.** Im zawdzięczamy Saską Kępę (d. Kacza Kępa – r. 1628). Prymas Michał Radziejowski osadza ich (od 1645 r.) na ziemi sochaczewskiej (Baranów, Jaktorów, Kaski, Szczawinek). W XVIII w. Stanisław August potwierdza umowę starosty kampinoskiego z „Olędrami" o zagospodarowaniu terenów między Puszczą Kampinoską a Wisłą. Druga fala osadnicza to ewangelicy augsburscy w XVIII-XIX w. (W latach 1800-1806 Kamera Pruska sprowadza kolonistów niemieckich na Mazowsze). Koloniści napływają do ok. 1863 r., po powstaniu i uwłaszczeniu w 1864 r. stają się właścicielami dotychczas dzierżawionej ziemi. Do II wojny św. na Mazowszu istniało 191 wsi, zamieszkałych przez potomków dawnych kolonistów holenderskich i niemieckich. Zakładane przez nich zbory podlegały superintendentowi warszawskiemu (Kutno – 1797, Nowy Dwór Mazowiecki – 1782, Radzymin – 1848, Karolew – 1871) lub płockiemu (Iłowo – 1775, Wyszogród i Secymin – 1805, Gostynin – 1828, Gąbin – 1829, Wiskitki, Kazuń N. i in.) Internowanie części mieszkańców przez władze polskie w 1939 r., przymusowa ewakuacja przez Niemców w 1944 r., ucieczka przed frontem w 1945 r. i ostateczne przepędzenie resztek osadników w l. 1945-46 położyło kres kulturze „Olędrów". Unicestwiono i zdewastowano szkoły, zbory i cmentarze, które zostały rozebrane lub przejęte przez katolików, czemu towarzyszył lęk przed powrotem właścicieli i odzyskaniem gospodarstw. Dziś na zdjęciach widzimy zaledwie resztki tego osadnictwa – zdemolowany i zdegradowany krajobraz: zarosłe stawy, zamulone kanały, wycięte drzewa i sady, rozbierane drewniane chaty. Tereny nad Wisłą stały się ponownie nieużytkami, na które wdziera się podmiejska neokolonizacja.

Tymczasem „Olędrzy" stworzyli bardzo ciekawą kulturę materialną, dostosowaną do ich trybu życia i ciągłej walki z żywiołem. Zajmowali się głównie hodowlą bydła i koni rasowych, uprawiali zboża, buraki cukrowe, ziemniaki (które spławiali statkami do Warszawy), zakładali stawy rybne, zajmowali się wikliniarstwem. Charakterystyczne były płoty z wikliny, ogradzające pola uprawne – miały one zatrzymywać muł rzeczny i nawóz w czasie powodzi. Ochronę przed krą zapewniały licznie sadzone topole i wierzby (stąd wziął się typowy dla Mazowsza krajobraz). Domy budowano na sztucznie usypanym pagórku („terpie") – podczas powodzi komunikowano się łodziami. Przystosowaniem do życia na terenach zalewowych był typ tzw. gospodarstwa jednodachowego: budynki mieszkalne i gospodarcze ustawione były w jednym rzędzie, przy czym część mieszkalna stała w górze nurtu (frontem do rzeki), później szła stodoła, obora i kurnik. Podczas powodzi woda unosiła nieczystości, nie niszcząc mieszkań, a nawożąc pola. W tym czasie dobytek i zwierzęta umieszczano na strychu, wzmocnionym i

zaopatrzonym w specjalnie budowane szerokie schody. (W kontekście nawiedzających ostatnio Polskę powodzi i zniszczonych przez wodę zabudowań czy nie nasuwa się myśl, że warto by skorzystać z doświadczeń „Olędrów"?) Domy były zdobione oryginalną snycerką. Każda wieś miała własny cmentarz, szkołę i czasem zbór (dom modlitwy). Mieszkańcy wspólnie organizowali prace i ponosili wspólne nakłady. Niemal źródłowym zapisem takiego gospodarowania jest „Placówka" Bolesława Prusa – opisuje porządne, uregulowane gospodarstwa niemieckich kolonistów, w przeciwieństwie do bałaganiarstwa tubylców (przy okazji: interpretacja „Placówki", jaką podają nam w szkołach, jest całkowitym zaprzeczeniem idei Prusa. Pisarz był dobrym obserwatorem i subtelnym ironistą – na tyle subtelnym, że jego gorzka diagnoza stanu polskiej wsi umknęła całkowicie uwadze współczesnych i późniejszych krytyków literackich. Koloniści w „Placówce" mają stanowić *pozytywny* wzór dla niezorganizowanych, skłóconych i niesolidarnych polskich chłopów czy utracjuszowskiej szlachty. Ale sam pisarz nie żywił złudzeń...) To była dygresja - niemniej cytaty z „Placówki" zajmowały sporo miejsca na wystawowych planszach. Sama wystawa – w porozumieniu z Muzeum Etnograficznym – ma znaleźć miejsce w podziemiach naszego kościoła, gdzie nadal spełni swą rolę informacyjną.

E.Ch.

NABOŻEŃSTWA NA CMENTARZU

Jak co roku, **1 listopada** na Cmentarzu Ewangelicko-Augsburskim Parafii Świętej Trójcy w Warszawie zbieraliśmy się przy grobach bliskich, przyjaciół oraz ważnych dla naszej wspólnoty osób, aby dziękować za ich życie i dzieło, oraz mówić o nadziei zmartwychwstania. Zbieraliśmy się również na wspólnej modlitwie w **Kaplicy Halpertów**, a wielu wolontariuszy Komitetu Ochrony Zabytków Cmentarza, w tym znani aktorzy oraz naukowcy, pomagali zbierać datki na konserwację i renowację zabytkowych nagrobków na naszym cmentarzu.

1 listopada to w kalendarzu liturgicznym naszego Kościoła dwa święta – **Pamiątka**

Świętych Pańskich oraz **Pamiątka Umarłych**. Po raz pierwszy odprawione zostały z tej okazji dwa nabożeństwa w Kaplicy Halpertów, które poprowadzili duchowni obydwu parafii luterańskich. Podczas nabożeństwa przedpołudniowego (Pamiątka Świętych Pańskich) kazanie wygłosił ks. Marcin Kotas, proboszcz-administrator Parafii Wniebowstąpienia Pańskiego, a po południu (Pamiątka Umarłych) Słowo Boże zwiastował ks. Piotr Gaś, proboszcz Parafii Świętej Trójcy.

W liturgii czynnie uczestniczył również ks. Waldemar Wunsz, wikariusz Parafii Świętej Trójcy, a młodzież naszej parafii oraz studenci ChAT prowadzili punkt sprzedaży literatury religijnej.

❑

KWESTY 2010

W czasie tegorocznej kwesty na zabytki naszego cmentarza, która trwała od piątku 29 października do poniedziałku 1 listopada 2010 r., padł rekord – zebrano największą w dotychczasowej historii kwest kwotę – **41 272, 90 zł!!** Jest to niezaprzeczalną zasługą zapału i determinacji naszych kwestujących – członków obydwu warszawskich parafii oraz licznych sympatyków. Zbiórkę uświetniły swoją obecnością panie Krystyna Janda i Emilia Krakowska, a także znani varsavianiści – dziennikarze „Gazety Wyborczej" Jerzy S. Majewski i Tomasz Urzykowski. Pierwszego dnia kwesty do zbiorki z

zapałem włączyła się również młodzież z 47 Gimnazjum przy ul. Grenady na warszawskiej Woli, która od dłuższego czasu realizuje autorski projekt związany z poznawaniem naszego cmentarza i historii warszawskich luteranów, a nawet założyła w tym celu własną stronę internetową. Niezawodna firma Blikle wsparła społeczników swoimi znakomitymi pączkami, od lat przesyłanymi nieodpłatnie. Pani Elżbieta Chmiel codziennie przynosiła blachę świeżo upieczonego ciasta, które cieszyło się prawie tak samo dużym powodzeniem jak pączki.
Artykuły o kweście zamieściły dzienniki – „Gazeta Wyborcza", „Rzeczpospolita" i „Życie Warszawy, na cmentarzu pojawiła się także ekipa TVP 1.
W kweście wzięło udział 100 osób, w tym spora gromadka dzieci.

REGULAMIN SPOŁECZNEGO KOMITETU OPIEKI NAD ZABYTKAMI CMENTARZA EWANGELICKO-AUGSBURSKIEGO W WARSZAWIE

§ 1

Społeczny Komitet Opieki nad Zabytkami Cmentarza Ewangelicko-Augsburskiego w Warszawie, zwany dalej Komitetem, funkcjonuje w ramach struktur organizacyjnych oraz formalno-prawnych Parafii Ewangelicko-Augsburskiej Św. Trójcy w Warszawie, zwanej dalej Parafią.

§ 2

Komitet jest kontynuatorem Społecznego Komitetu Opieki nad Zabytkami Cmentarza Ewangelicko-Augsburskiego w Warszawie, działającego w latach 1976-2009 w ramach Towarzystwa Opieki nad Zabytkami.

§ 3

Głównym celem Komitetu jest wspieranie działań Parafii mających na celu ochronę i zachowanie zabytkowego Cmentarza ewangelicko-augsburskiego w Warszawie przy ul. Młynarskiej 54/56/58, zwanego dalej Cmentarzem oraz innych nekropolii związanych historycznie z Parafią, w szczególności poprzez:

a) informowanie społeczeństwa o historii Cmentarza i jego obiektów oraz stanie, w jakim znajdują się zabytkowe nagrobki,
b) współpracę wraz z Parafią z organami i instytucjami państwowymi i samorządowymi, oraz organizacjami społecznymi w zakresie ochrony

zabytków sztuki sepulkralnej, rewaloryzacji nekropolii ewangelickich oraz sposobu oznaczenia i upamiętnienia terenu po dawnych cmentarzach ewangelickich.

§ 4

Komitet opiera swoją działalność na pracy społecznej jego członków.

§ 5

Członkami Komitetu mogą być parafianie warszawskich parafii ewangelicko-augsburskich, to jest Parafii Św. Trójcy i Parafii Wniebowstąpienia Pańskiego oraz inne osoby deklarujące gotowość włączenia się w jego działania.

§ 6

W skład Komitetu z urzędu wchodzą członkowie Komisji Cmentarnej Rady Parafialnej oraz Intendent Cmentarza.

§ 7

Decyzję o przyjęciu w skład Komitetu podejmuje Zarząd Komitetu na wniosek zainteresowanego.

§ 8

1. Na czele Komitetu stoi Zarząd Komitetu, w skład którego wchodzą: przewodniczący, zastępca przewodniczącego i sekretarz.
2. Kadencja Zarządu trwa cztery lata, z zastrzeżeniem § 9 pkt 2 Regulaminu.

§ 9

1. Przewodniczącego Komitetu powołuje w drodze uchwały Rada Parafialna spośród swojego składu.
2. Przewodniczący Komitetu pełni funkcję przez okres kadencji Rady Parafialnej, która go powołała, przy czym pełni obowiązki do czasu powołania następcy przez Radę Parafialną kolejnej kadencji.

§ 10

Na funkcję zastępcy przewodniczącego oraz sekretarza Komitetu powołuje Rada Parafialna osoby wybrane przez członków Komitetu w głosowaniu tajnym. Wybór następuje bezwzględną większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków Komitetu.

§ 11

Odwołanie z funkcji członka Zarządu Komitetu następuje w drodze uchwały Rady Parafialnej:

a. w przypadku śmierci członka Zarządu,
b. na pisemny wniosek zainteresowanego,
c. na pisemny wniosek członków Komitetu, podpisany przynajmniej przez połowę jego składu,
d. na wniosek Rady Parafialnej.

§ 12

Rada Parafialna może nadać osobom szczególnie zasłużonym dla prac Komitetu tytuł honorowego członka, w tym honorowego przewodniczącego.

§ 13

1. Niezależnie od bieżących prac Komitetu, podejmowanych w miarę potrzeby, Komitet zbiera się na posiedzeniach przynajmniej raz na pół roku.
2. Z posiedzeń Komitetu sporządzany jest protokół podpisywany przez Przewodniczącego Komitetu i protokolanta. Kopia protokołu jest przekazywana niezwłocznie do wiadomości Rady Parafialnej.

§ 14

Zasady prac Komitetu, sposób podejmowania decyzji, w tym dotyczących wyboru obiektów do konserwacji określa Zarząd Komitetu.

§ 15

1. W ramach Komitetu mogą zostać wedle potrzeby utworzone stałe i niestałe komisje problemowe.
2. Komisje tworzy i nadzór nad ich działalnością sprawuje Zarząd Komitetu.
3. W skład komisji problemowych mogą być powoływane osoby spoza Komitetu.
4. Posiedzenia komisji problemowych odbywają się w miarę potrzeby.
5. Pracami komisji kieruje przewodniczący powołany przez Zarząd Komitetu.

§ 16

Parafia udostępnia na potrzeby Komitetu wydzielone konto bankowe, na którym gromadzone są środki finansowe przeznaczone na ochronę cmentarza ewangelicko-augsburskiego w Warszawie i innych nekropolii związanych

historycznie z Parafią, a także na inne działania Komitetu. Środki te mogą pochodzić w szczególności z dobrowolnych ofiar, zbiórek oraz dotacji i są one przychodem Parafii rozliczanym w ramach jej budżetu zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa powszechnego i prawa wewnętrznego KE-A.. Rada Parafialna może przekazać na cele związane z działalnością Komitetu także środki finansowe pochodzące z innych źródeł.

§ 17

Decyzję o wydatkach na realizację celów związanych z działalnością Komitetu podejmuje Rada Parafialna, zgodnie z obowiązującymi w Parafii zasadami, na wniosek Zarządu Komitetu. Wydatki mogą być pokrywane w ramach środków zgromadzonych na wydzielonym koncie bankowym, o którym mowa w § 16.

§ 18

Sprawy nie objęte niniejszym regulaminem rozstrzyga Zarząd Komitetu w porozumieniu z Radą Parafialną.

§ 19

Niniejszy regulamin, zatwierdzony uchwałą Rady Parafialnej z dnia 28 października 2010 r., wchodzi w życie z dniem uchwalenia.
28. 10. 2010 r.

SPOŁECZNY KOMITET OPIEKI NAD ZABYTKAMI CMENTARZA EWANGELICKO-AUGSBURSKIEGO PRZY PARAFII ŚWIĘTEJ TRÓJCY

Rada Parafialna uchwałą 6. 10. 2010 r. powołała na przewodniczącą Społecznego Komitetu Opieki nad Zabytkami Cmentarza Ewangelicko-Augsburskiego przy Parafii Świętej Trójcy panią **Marię Chmiel**, dotychczasową wiceprzewodniczącą poprzedniego Komitetu działającego przy TOnZ.

1. grudnia na swoim pierwszym posiedzeniu Komitet wybrał zastępcę przewodniczącego, którym został pan **prof. Stanisław Miścicki** oraz sekretarza – panią **Alicję Sadomską** z Parafii E-A Wniebowstąpienia Pańskiego. W skład Komitetu wchodzi 19 osób z obu warszawskich parafii luterańskich.

Na spotkaniu omówiono podstawowe kierunki przyszłej działalności:

- renowacja i ochrona zabytków cmentarza ewangelicko-augsburskiego w Warszawie
- działalność popularyzatorska i edukacyjna (współpraca ze szkołami)
- gromadzenie informacji o dawnych cmentarzach ewangelickich w okolicy.

❑

NOWY POJAZD MIKOŁAJA

W tym roku Mikołaj przybył do naszej Parafii nietypowym pojazdem – zamiast tradycyjnych sań zaprzężonych w białe renifery dotarł do nas traktorem renomowanej firmy John Deer. W dodatku za całoroczną dobrą pracę, pojazd ten przekazał w prezencie pracownikom naszego cmentarza, życząc im aby dzięki temu ich praca była lżejsza, a sam cmentarz pięknniał z roku na rok. Mikołajowi, który dofinansował zakup tego wyjątkowego prezentu, Rada Parafialna składa serdecznie podziękowania.

Andrzej Weigle

Z pożółkłych kart warszawskiej prasy ewangelickiej...

Poczta opłacona zgóry. Cena pojedyńczego egz. mk. 500.

GŁOS EWANGELICKI

PISMO TYGODNIOWE, POŚWIĘCONE SPRAWOM KOŚCIOŁA EWANGELICKO-AUGSBURSKIEGO W POLSCE.

Ceny prenumeraty wraz z przesyłką pocztową: 1.000 mk. kwartalnie. Pojedyńczy numer 500 mk.

ADRES REDAKCJI i ADMINISTRACJI o o o o o o WARSZAWA, ulica Kredytowa № 4. Prawa administracji prenumeraty przyjmuje w Warszawie księgarnia W. HIRTLE, Wspólna 16. w Łodzi, księgarnia HENCKEL, Piotrkowska 165. i w Grodzisku, p. A. CYMOREK, Marjańska 27.

Wychodzi raz na tydzień o o o o Ogłoszenie: Kilometr szeregu 4 szpalty ogłoszeń. Za wiersz nonparelowy po najmniej 500 mk. w tekście 600 mk.

Konto czekowe w pocztowej kasie oszczędności Nr. 1508.

Rok IV. Warszawa, dnia 3 czerwca 1923 r. № 22.

PAMIĘCI

Członków Warszawskiego Zboru Ewangelicko-Augsburskiego poległych za wolność Ojczyzny.

W „Głosie Ewangelickim" (Nr 22 z 3 czerwca 1923 r.) i „Zwiastunie Ewangelicznym" (Nr 24 z 10 czerwca 1923 r.) ukazała się informacja o uroczystości odsłonięcia tablic w kościele Świętej Trójcy, poświęconych pamięci poległych w latach 1914 - 1920 członków Parafii. W uroczystości, która miała miejsce 27 maja 1923 roku uczestniczyli przedstawiciele władz cywilnych i wojskowych, księża i członkowie warszawskich zborów ewangelickich, profesorowie teologii i kapelani. Nabożeństwo prowadzili proboszczowie parafii, ks. August Loth i ks. Zygmunt Michelis oraz ks. prof. Edmund Bursche.

Oto treść tablic wmurowanych w przedsionku kościoła:

P A M I Ę C I

Członków Warszawskiego Zboru Ewangelicko-Augsburskiego poległych za wolność Ojczyzny:

Tablica I:

Karol Czarkowski
kanonier I p. art. kon. 24.8.1920

Edward Robert Dreszer
kapr. II p. ułan. Wilno 19.4.1919

Eugeniusz Słomka Dreszer
komend. 1 p.p. leg. Łowczówek 25.12.1914

Edmund Goebelt
plut. 9kom. telegr. Płock 10.8.1920

Jan Kiesler
poruczn. 4 p. p. leg. Sakowszczyzna 29.6.1919

Stefan Liedtke
nacz. lek. szpit. epid. Puławy 27.5.1919

Stefan Orłowski
por. 30 p. p. Tłuste 28.9.1919

Edmund Pross
ochotn. 18 p. art. Modlin 24.7.1920

Henryk Józef Reiff
kapr. 36. p. p. Lwów 15.1.1919

Henryk Schoenfeld
kapr. 21 p. p. Zaborów 14.4.1919

Edmund Strauss
ułan 7 p. Sokal 6.2.1919

Jan Wacker
żołn 21 p.p. Czeremcha 21.7.1920

Tablica II:

Ryszard Emil Machlejd
ułan 3 p. Nowa Głuszcza 3.7.1920

Henryk Nepros
chor. 1 korp. pol. Horodyszcze 24.5.1918

Alfred Ponge
szer. 205 p.p. Górne Przyborowice 15.8.1920

Karol Roman Riedel
p. lekarza 2 p. leg. Mińsk 11.1.1920

Henryk Adolf Scholtze
kapral 4 armii Szrem 30.4.1921

Alfred Sznajder
starszy ułan 11 p. Ejszyszki 10.4.1919

Wacław Vorbrodt Brotowski
ppor. 207 p. p. Dubienka 20.8.1920

Leopold Wandelt
kapr. 6 p. strzelc. Mołodeczno 20.1.1920

Artur Aleksander Wineberg
starszy żołn. Stawczany 19.4.1919

Czy ktoś z wcześniej urodzonych (przedwojennych) zborowników pamięta te marmurowe tablice z wyrytymi „złotemi zgłoskami nazwiskami bohaterów”? Od wielu bowiem lat słyszeliśmy i sam także powtarzałem te wiadomości przejęte od starszych księży, że w kościele naszym nie było żadnych tablic, upamiętniających kogokolwiek.

Ks. Włodzimierz Nast

UWAGA!!!

Parafia Ewangelicko-Augsburska Świętej Trójcy w Warszawie zaprasza do udziału w **ZIMOWISKU RODZINNYM 2011**, które tradycyjnie odbędzie się w Wiśle-Jaworniku w dniach od **12 do 19 lutego 2011 r.**

Termin zgłoszeń upływa 16 stycznia 2011 roku.

Szczegółowe informacje można zasięgnąć u pani katechetki Elżbiety Byrtek.

Koszt pobytu: 500 PLN od osoby + koszty przejazdu

WSPOMNIENIE

21 listopada 2010 r., w Niedzielę Wieczności, podczas nabożeństwa przedpołudniowego ks. radca Piotr Gaś, proboszcz Parafii odczytał wspomnienie zmarłych następującej treści:

Przed Bogiem i Zborem wspominamy dziś zmarłych w minionych latach członków i sympatyków Komisji Ochrony Pamiątek Społecznego Instytutu Historycznego przy Parafii Ewangelicko-Augsburskiej Świętej Trójcy w Warszawie

Do listopada 2010 r. odeszło do Wieczności 69 osób, ludzi w różnym wieku i różnych zawodów. Wśród zmarłych przeważali urzędnicy i inżynierowie, ale byli również księża, siostry diakonisy, historycy, graficy, redaktorzy. Podczas swoich działań w Komisji wnieśli Oni wkład swoich myśli, serc i rąk, ponadto świadczenia rzeczowe i ofiary pieniężne, niezbędne do prowadzenia wielu prac.

Wspominamy ich z wdzięcznością i prosimy naszego Stwórcę i Ojca, aby Ich ofiarne i pożyteczne działania znalazły w każdym czasie godnych naśladowców.

Alina Eleonora z Rudzkich Janowska
przewodnicząca i dyrektor
Rady Programowej Komisji Ochrony Pamiątek
Społecznego Instytutu Historycznego

WAŻNE ADRESY I TELEFONY

Parafia Ewangelicko-Augsburska Św. Trójcy:

✉ul. Kredytowa 4, 00-062 Warszawa,
☎(22) 556-46-60, fax: (22) 827-86-37
Adres internetowy: **www.trojca.waw.pl**
e-mail: **warszawa-trojca@luteranie.pl**
e-mail do Rady Parafialnej: **rada-warszawa-trojca@luteranie.pl**
konto bankowe: Nr 48 1020 1156 0000 7802 0056 1654
kancelaria parafialna czynna od wtorku do piątku w godz. 9^{00}-18^{00}
(w lipcu i sierpniu w godz. 9^{00}-16^{00})
w niedziele: po nabożeństwie głównym
(w poniedziałki i soboty kancelaria jest nieczynna)
Kościół Świętej Trójcy, pl. Małachowskiego 1, nabożeństwa w każdą niedzielę o godz. 10^{30} i 19^{00}

Cmentarz Ewangelicko-Augsburski:

✉ul. Młynarska 54/58, 01-171 Warszawa, ☎(0-22)632-1014
Kancelaria cmentarna czynna z wyjątkiem sobót i niedziel: w godz. 10^{00}-15^{00}
www.cmentarz.luteranie.waw.pl

LUX MED TABITA - Niepubliczny Zakład Opiekuńczo-Leczniczy

✉ul. Długa 43, 05-510 Konstancin-Jeziorna,
faks: 22-737-64-56,
sekretariat (czynny g. 8^{00}-15^{00}) ☎ 22-737-64-00
recepcja (czynna całą dobę): ☎ 22-737-64-04
Konto bankowe: Nr 73 1020 1169 0000 8102 0076 3466
e-mail: tabita@poczta.onet.pl
Kaplica "Tabita" – nabożeństwa w każdą niedzielę o godz. 11^{00}

Kościół Warszawa-Włochy:

✉ul. Cietrzewia 22, 02-492 Warszawa, ☎(22)863-77-86
Nabożeństwa w każda niedzielę o godz. 10^{00}

❖❖❖

Parafia Ewangelicko-Augsburska Wniebowstąpienia Pańskiego

✉ul. Puławska 2A; 02-566 Warszawa; ☎ (22)849-77-05
fax: (22)848-10-58
Adres internetowy: www.luteranie.pl/warszawa-pulawska
e-mail: pulawska@luteranie.pl
Kościół Wniebowstąpienia Pańskiego, ul. Puławska 2, nabożeństwa w każdą niedzielę o godz. 10^{00}

Zespół redakcyjny: Aldona Karska, ks. Piotr Gaś,
Rysunek kościoła na okładce: Joanna Tiunin

Do użytku wewnętrznego